

poslancam in sploh postavotvorcam naključeno, kej časa v takim kraji kje na deželi živeti, kjer si ubog posestnik z deržino ni nobeno uro ponoči premoženja in še življenja svest; gotovo bi zoper hudodelce ojustrejši postave dali. — Ako bo obsojenje k smerti in telesna kazin overženo, kakor je v §. 8. predloženo, po tem že res tako rekoč ne ostane kej, pred čimur bi divja hudobija kak posebin strah imela. — Torej Slovenci, premislite to, čez kar se bo na zboru govorilo in uterjevalo; prašajte umne možé za svét, in po tem naročite svojim poslancam kakó naj v ti reči govore in glasujejo.

Svobodoljub.

Domorodne reči verlim rodoljubam v prevdank.

(Konec.)

Ministerstvo velí, naj bi duhovniki tudi ponavljali z otroci nauk, rekši, de bi ga učiteljem neprepušali, in to je práv; veroznanstvo ni ko druge znanosti, de bi ga človek le iz glave vedil: treba je, dočim se um s kersanskimi resnicami rasvitljuje, mečiti in nagibati mlade serca, po razlaganih resnicah tudi živeti. Pa kdo zamore to boljši storiti, ko za svoj poklic vneti duhovnik? Vprašam pa, če so le 3 duhovni na taki razvlaki, kot je tu, pojde le kateket v spovednico, spraševati za velikonočno spoved, obhajati, ali pa med otroke v šolo? In ali bo vés zmučen pri učenju to dosegel, kar bi čil gotovo storil? Dajte nam kateketa!

Vernem se nazaj na svoje vprašanja, ki zadevate šolsko kurjavo in bukve. Staro deržavno poslopje se je poderlo, novo pa še sozidano ni; vender se ta dva zadevka na poček izida prihodnjih odlok ozir šolstva odmakniti ne data: est enim periculum in mora.

Po starih postavah so grajšaki za šole derva dajali, zdej pa, ko je zaveza med podložniki in grajšaki nehala, kratijo se ti te dolžnosti. Kdo bo v prihodnje to skerb prevzel? Naš kmet, ki sam derva kupovati mora, šolske koristi pa ceniti ne vé, marveč dolžnost otroke pošiljati v šolo spoznava ko tlako, ne bo sam od sebe derv dajati hotel, ako ga imel ne bo, ki bi mu veléval. Nekiga dne stopim v nezakurjeno stanico, kjer so otroci mokri in raztergani od zime z zobmi šklepetali, in poprašam: zakaj de šola zakurjena ni? pa dobim odgovor: de nobeden derv ne da.

Dozdej so kresije revne otroke z nemškimi bukvami oskerbovale, kdo jim bo zdej, ko je dolgo preganjana slovensina natorne pravice dobivši svoje mesto zasel, takih bukvic v slovenski obleki dajal? Ali bojo še v prihodnost rečeni poglavarji to lepo dolžnost overševali? Naj bi to brez odloge začeli. Revšina je huda môra, ki mladini v šoli dihati ne da.

O Vi vsi, ki imate moč in oblast, dajte mladosti hrane po kateri hlepi; dajte ji pomočkov izobraziti se v maternim jeziku. To storivši bote jo potegnili iz sirovosti, divjosti in lenôbe; s tem ji bote polajšali njeno naravno življenje; bote izkojili narod, ki bo sebi in drugim v čast. Da borme je to storiti že zadnja dôba, ako nečete de se ljudstvo ne pogrezne do dna v preziranje samiga sebe in v pohlepo po ptujim.

De smo že v nemšino globoko zabredli ne le v mestih, ampak tudi v mesticah, nam jasno kaže sledeča prigodba: Ni zdavna kar se je omožila hči nekiga kerčmarja na svoje šake v nekim mesticu blizi Hervaškiga. Na pir so bili pozvani, se vé de, vsi imenitni mestnjani. Svatje pridejo do cerkve spremljani od muzikantov. Vse je bilo veselo. In glej! vsa ta radost zgine naenkrat. Kdo je bil tega kriv? Duhovnik: Slovensko jih je ogovoril pred oltarjem! „Z nami govori po krajnsko, kakor s pauri,“ se je na glas šepetal. Risum teneatis amici!

Glejte dragi Slovenci, kako zaničevana je Slovenija tudi pri prostim ljudstvu!

Slava, vedna slava tedej vsim, ki si prizadevajo buditi naše ljudstvo iz njegoviga globokiga sna; čin je sicer truda poln, ali je vréden večniga spomina. Pozni vnuki jim bodo hvalo vedili. Slava g. g. vrednikama Novic in Slovenije, ki se tako krepko potegujeta za narodnost našo. Slava slovenskemu društvu, ki tako modro in nježno vzdiguje našo mater Slovenijo.

J. Kobe.

Povedanje od slovenskiga jezika.

Spisal V. Vodnik.

(Dalje.)

V Gradiši se je to mésto začelo Ljuba ali Ljubljana imenovati, kér je na lepim in ljubim kraji, per vodi in per poli ležijoča. Dolenci še dan današni v več krajih pravijo Ljubljena, ne Ljubljana; de si lih je Ljubljana tudi práv, od besede ljubljam, to je: za ljubo, rad imam.

Od ljubiga prebivanja pride več imén, kakor postavim: Ljubel, Ljubno, Ljuben na Štajarskim, Ljubljin na Polskim, Ljubljinic v Silezii.

Mesto Krajn je bilo od Rimcov imenovano Santikum; tukaj so knezi cele Krajne sedež iméli; zatorej so mu Krajnci s posebno zastopnostjo imé Krajn dali, in je bilo terdno obzidano, tudi ob obéh visokih bregovih Kokre in Save pred sovražnikom varno.

Stari bukviški jezik ima veliko podobnost z našim krajnskim. Bukviški jezik se tajsti imenuje, v katerim so bukve od nekda pisane. Čerke niso latinske, ampak cirilske in glagolitske, to je, stare slovenske. Te imajo podobo z greškimi. Tukaj v Ljubljani se najde več sort bukvet tega bukviškiga jezika: so namreč mašne bukve, sveto pismo, breviri, besediša, pesme, druge pisanja in gramatike, to je, jezikov nauk, od kteriga bomo drugikrat več govorili, naše krajnsko pomankanje bogatili in po bukviškim popravljali, kar smo se od stare korenine na stran zašli.

Popred moramo govoriti od navad in lastnost nekdanjih Slovencev, de bomo počasi pripravljani zastopiti, kar se bode od njih jezika réklo.

(Dalje sledí.)

Avguštin Gruber, nekdanji Ljubljanski škof.

Mislím, de ni napčno, ravno zdej nekdanjiga Ljubljanskiga škofa, slavniga gospoda Avguština Gruberja opomniti se, ko se toliko od slovenskiga jezika govoriti sliši, de se ga ljudém v starejih létih in ptujcam ni moč naučiti.

Čmu vse nepotrebno besedovanje? — Vse se da storiti, ako je le prava volja, prava ljubezen v sercu. Očiten izgled — razun mnozih družih — so nam milostljivi gosp. Avguštin Gruber, ki so rojen Dunajčan *) brez znanosti našiga jezika v létu 1816 v Ljubljano prišli in se ga toliko naučili, de so v létu 1821 pervič v Breznici na Gorenském, v poznejih dveh létih pa bolj pogostama v raznih cerkvah po slovensko pridigovali.

Serčna ljubezen do naroda tiste dežele, v kateri so živeli, je stariga na Nemškém rojeniga gospoda spodbodla, de so se njegoviga jezika naučili.

Nej bojo ta gospod vsim tistim lep izgled, ki se našiga jezika strašijo in mislijo, de se ga ni moč naučiti.

Kosmač.

Žalostni glasi iz Šmartna pri Litli.

Pretečeni četertik 23. dan listopada gré 3 in pol

*) Rojeni so bili 23. roznika 1763.

léta stara deklica nekiga kajžerja s svojim okoli 6 lét starim bratcem in s sosedovim fantikom enake starosti na njivo k pastirskemu ognju. — Preblizo ognja stopivši deklici, se oblačilec užgè — sačne na vès glas vpiti, in že vsa v plemenu proti domu skakljaje mater na pomoč kliče; ali predin ji je pomoč došla, je bilo revšče že vse ogorelo. — Še tisto noč je ubogo dete v velicah bolečinah umerlo. — Oče in mati po njem žalujeta — pa je prepozno. Starsi! starsi! pazite boljši na svoje nedolžne otroke. —

Pri nas ni létas otročje vsakdanje šole; vzrok je ta, kër noče nihče derv zastonj za šolo dajati. — Popred je kantonska gosposka skerbela, de so se dobile, zdaj pa je to skerb v nemar pustila.

Že skorej dvé léti je učitelj Leopold Kančnik, iz svojiga za šolske derva založil, zdej nemore več, kër se sam v revnim stanu znajde, — torej nima šole. — Uka željni otroci hodijo opráševati, kdaj se bo šola začela? pa se jim nemore nič zagotovo povedati. Kdo je tega kriv?! —

Velki zbor slovenskiga družtva v Ljubljani 22. listopada.

Práv veliko ljudi se je snidilo v zboru iz mnogih krajev in raznih stanov. Posebno veliko je bilo duhovnih gospodov iz dežele, pa tudi dokaj kmetov, šolske mladosti in gospóde, na galerii se clo veliko žensk, ki so z veseljem poslušale domorodne govore in pomenke. Vodja je začel zbor s primernim nagovorom, kterimu so sledili govori zastran družtvenih reči 4 odbornikov, potem se govori 4 udov. Odbornik gosp. Cigale, slavnj vrednik Slovenije, je zapisnik (protokol) pisal. Pomenki so bili práv živi in serčni. Sklep, v kterim smo „slavo“ povzdignili presvitlimu Cesarju, banu Jelačiću, branitelju Avstrije in Slovanov, sestricam, družbam slovenskim, verlim domorodcam, vsim Slovanam in vsim dobrim Avstrijanam, je bil posebno vnet. Govore zboru bomo po versti svojim bravcam podali, cele ali ekrajšane, kakor jih imamo. Začnemo tedej z nagovorom predsednika, Dr. Bleiweisa, ki je tále bil:

Naše družtvo, dragi moji! je dete novih časov, ktere so nam naš Cesar z ustavo dali.

„Bodi svitloba vsim narodam avstrijskim“ — so mili Cesar Ferdinand 15. dan sušcatega léta rekli — in svitloba je bila! — sonce nove sreče, sonce svobode je zasijalo narodam vsim. Zdej, zdej so dobile besede rajneiga Vodnika še. le svoj pravi pomén — ne Napoljonu, našimu Ferdinandu veljajo besede:

Ferdinand reče:
Ilirija vstan!
Vstaja — izdiha:
Kdo kliče na dan?

Ferdinand te kliče, Ferdinand, naš mili Cesar!

Spomlad svobode je pognala mnogo mnogo cvetlic, in novo življenje je začelo kliti po celim Avstrijskim.

Ena teh spomladanjkih cvetlic je tudi naše slovensko družtvo. Njezna cvetlica je bila ob rojstvu, kakor vsaka šibka, mlada stvarica, goreče sprejeta od mnogih, — hudo tudi sovražena od drugih. Pa zdrava korenina cvetlice se je branila naprotnim viharjem, in je v mnogih težavah krepko življenje dognala do 6. roznika pod perutami njene slovenske matere na Dunaji.

6. roznika se je ustanovilo, kar je poprej le začasno (provizorno) bilo, in nova doba se je začela, veselejši rast mlade cvetlice, kër se je od

dne do dne več vertnarjev prikazalo, ki so začeli za domačo cvetlico skerbeti. Marsikter vihar je pa vunder še čez njo planil, marsikter sovražnik jo je hotel še poteptati — pa zastonj je bilo vse! Pod varstvom mnogih domorodcov, po celi Slovenii razkropljenih, je poganjala zmirej krepkejši korenine — dokler je 10. in 15. dan kozoperska očitni sad dozorila, ki je bil vsim verlim domorodcam všec, in nad kterim so še clo njeni sovražniki dopadajenje našli — ta sad sta bila razglasa Slovincem ob času poslednjih Dunajskih prekucij.

Odsihmal je nastopilo slovensko družtvo tretjo dobo, v kteri je odbor na svojo roko razširil namén družtvenih postáv po potrebi sedanjiga časa, nadjajoči se, de boste danes poterdili, kar je odbor v prid domovine začasno sam sklenil. —

Vse važniši dozdanje opravila slovenskiga družtva Vam bojo danes zvesto na znanje dane. De se odbor ni ne truda, ne protinstva bal, in de je bila njegova volja živa in goreča — zato Vam zastavam svojo vest. Če pa vsiga vunder nismo storili, kar bi morebiti treba bilo, — in če je marsiktero delo tudi pomanjkljivo ostalo, nam ne boste za zlo vzeli, kër véste, de vsak začetek je težaven.

Z veseljem bomo danes sprejeli Vaše opombe, Vaše svete v prid naše mile domovine. Odkritoserčno govorite, prosimo Vas, česar želite. — po domače, kakor zvesti prijatli se pomenimo, kaj bo še storiti, in kako nej se stori.

Vse se giblje, vse živi zdej po slovanskih deželah, povsod slovanska reč veselo klije! Pa — veliko dela nas še čaka.

Ktere opravila pa nej nam bodo zdej nar perve, nar imenitniši? Dovolite mi svoje misli v tem predmetu razodeti, in jih Vam v prevdark ponuditi.

Nar perva, nar silniši potreba je omikanje našiga prostiga ljudstva, in vsih omikanih Slovincov nar zvetejši skerb nej bo: prostimu, dolgo zanemarjenimu ljudstvu iz tmin nevednosti na luč omikanosti pomagati.

„Tudi naroda otes je slavniga čina poslopje, šerčno tesači tedaj, strežniki dvignite se!

Žile odpri globočine rudar, ozri se po zlatu, Jekla ne zabi o tem, cene junaške je znak.

Šcer pa izročimo vse Velikimu Mojstru višave?“

Ste slišali perviga slovenskiga pesnika besedo:

„Tudi naroda otes je slavniga čina poslopje!“

Naše ljudstvo, kterimu čast in hvala gré, de si je v teku časov čisto pobožnost ohranilo, je dobriga serca in pa bistriga uma. De je pa v vednosti zaostalo, ni toliko ljudstvo krivo, kakor žalostni poprejšnji čas, ki mu je le malo pomočkov ponudil, de bi se bilo v mnogih vednostih izurilo. V njegovim maternim jeziku se je le malo pisalo, nemsčkiga jezika pa revčiki niso razumeli. Ali je tedej moglo drugačibiti? Molitevne in pobožne bukve in pa pesmi: to je bilo skorej vse slovstvo poprejšnjih časov. Bog nas obvari, de bi molitvene bukve zame-tovali, ktere so ljudstvu potrebne, — pa tudi ne, de bi slavnih pesniških del po vrednosti ne čislali, ki so prava omika sleherniga jezika, — ali to je vse premalo za otes prostiga ljudstva! Kmetijska krajnska družba pod predsedništvom grofa Vuka Lichtenberga, mnogo zasluženiga rodoljuba, s svojimi rodoljubnimi udi je bila perva, ki se je v letu 1843 usmilila uboziga kmeta, de mu je začela z izdajo mnogih koristnih bukev v maternim jeziku luč mnogih vednost prižigati. Pa v 5 léti se ne da popraviti, kar je bilo sto in sto lét zamujeniga — in tako je stopilo naše prosto ljudstvo v sedanjo novo dobo, kakor okorno dete, ki pervikrat na noge stopi. Svo-